

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์
จังหวัดอำนาจเจริญ

Factors Influencing the Performance of the Organic Agriculture Community
Enterprise Networks in Amnat Charoen Province

สิทธิพงษ์ ศรีชัย¹ อโนทัย หาระสาร² และอัยรดา พรเจริญ²
Sittipong Sreechai,¹ Anothai Harasarn,² and Irada Phorncharoen²

¹บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Master of Business Administration Degree in Management, Ubon Ratchathani Rajabha University

²คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

²Faculty of Business Administration and Management, Ubon Ratchathani Rajabhat University

Email: sittipong.sg64@ubru.ac.th

Received: June 25, 2023; Revised: August 8, 2023; Accepted: August 9, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ 2) เปรียบเทียบผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน ตัวอย่าง คือ สมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จำนวน 264 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ การทดสอบที และการทดสอบเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ ได้แก่ ด้านการผลิต ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ด้านการบริหารจัดการ ด้านกฎระเบียบข้อบังคับด้านผู้นำ และด้านการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโดยเรียงจากมากไปหาน้อยตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน พบว่า ประสิทธิภาพปลูกข้าวอินทรีย์ พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ ระยะเวลาที่เป็นสมาชิกตำแหน่งในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกข้าวอินทรีย์ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานแตกต่างกัน

คำสำคัญ: ผลการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน เกษตรอินทรีย์

Abstract

The objectives of the research were 1) to study factors influencing the performance of the organic farming community enterprise networks and 2) to compare the performance of the organic farming community enterprise networks in Amnat Charoen Province classified by basic factors. The samples were 264 members of the organic farming community enterprise networks. They were randomized by comfortable sampling. The research instrument was a questionnaire. The statistics used were percentage, Multiple Regression Analysis (MRA), t-test, and F-test.

The research findings were as follows.

1. The factors influencing the performance of the organic farming community enterprise networks in Amnat Charoen Province organized from the highest to the lowest mean scores were the production, the support from outside organizations, the management, the regulations, the leaders, and the participation, respectively.

2. The findings of the comparison of the performance of the organic farming community enterprise networks in Amnat Charoen Province classified by basic factors showed that the differences of the experience in planting organic rice, the areas used to plant organic rice, the duration of being the members in the community enterprise networks, and the family members who were the labors in planting organic rice affected the opinions towards the performance different.

Keywords: Performance, Community Enterprise, Organic Farming

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพื้นฐานเกษตรกรรม การทำการเกษตรเป็นกิจกรรมควบคู่กับสังคมมนุษย์ เพื่อผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต แต่เดิมนั้นเป็นการผลิตเพื่อดำรงชีพมีการปรับเปลี่ยนไปเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น มีการพัฒนาระบบการผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิตโดยใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกเพิ่มมากขึ้น อาทิ การใช้ปุ๋ยเคมี สารเร่งการเจริญเติบโต สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกิดสารเคมีตกค้างในดินและผลผลิตทางการเกษตร ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ทำให้เกษตรกรส่วนหนึ่งได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงมีการรวมกลุ่มทำการเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นทางเลือกที่มีศักยภาพในการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน สร้างความมั่นคงด้านอาหารและส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของสุขภาพ ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ดังนั้น รัฐบาลได้เห็นความสำคัญในการผลักดันเรื่องนี้ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 และแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2560-2565 โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อปรับปรุงแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ แห่งชาติเพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2563)

จังหวัดอำนาจเจริญ มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน มกท. IFOAM EU NOP FAIRTRADE JAS PGS เป็นแหล่งผลิตข้าวอินทรีย์คุณภาพดีแห่งหนึ่งของประเทศไทย จังหวัดอำนาจเจริญจึงกำหนดให้ข้าวอินทรีย์เป็นพืชยุทธศาสตร์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาและกำหนดวิสัยทัศน์ “เมืองธรรมเกษตร เขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง เส้นทางการค้าสู่อาเซียน” เพื่อการบรรลุเป้าหมายได้มีแนวทางพัฒนากระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์

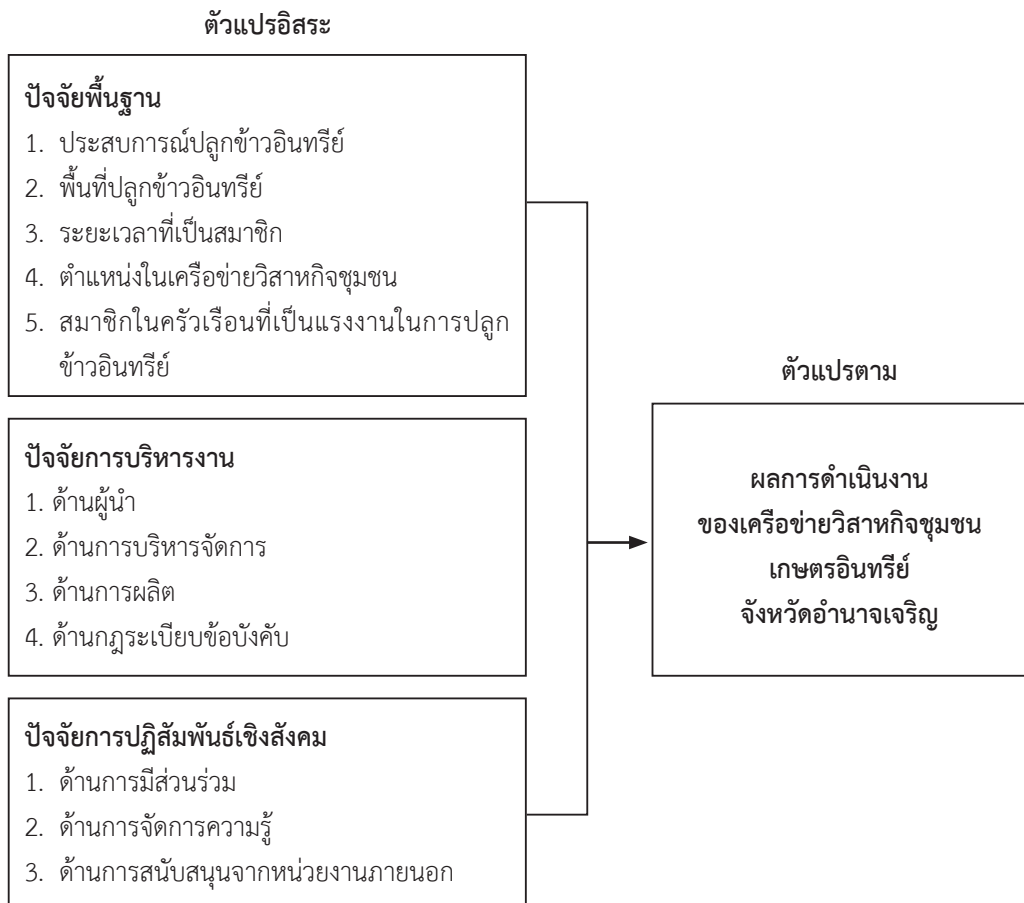
ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีการส่งเสริมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐานและได้รับการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ พัฒนาความรู้และทักษะในการผลิต การตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ตลอดจนเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด เพื่อสร้างความมั่นคงแก่เกษตรกรให้สามารถผลิตข้าวอินทรีย์คุณภาพดี (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนาจเจริญ, 2563) ปัจจุบันเกษตรกรที่ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอำนาจเจริญมีการรวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนเพื่อดำเนินการผลิต จำหน่ายข้าวอินทรีย์ จำนวน 6 กลุ่ม มีเกษตรกร 1,438 ราย พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์รวม 35,453 ไร่ ผลผลิตที่ได้จำนวน 12,832 ตัน (สำนักงานเกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, 2563) โดยมีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากเกษตรอำเภอเมืองอำนาจเจริญ ตามแผนพัฒนาจังหวัดและได้จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นต้นแบบในการปลูกผักปลอดสารพิษและปลูกข้าวอินทรีย์ มีสมาชิกครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดอำนาจเจริญ 5 อำเภอ 21 ตำบล 96 หมู่บ้าน 1,690 แปลง ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอปทุมราชวงศา อำเภอพนา อำเภอสิรินธร และอำเภอเสนางคินคม ได้ร่วมกันจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ในนามเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ เมื่อปี 2552 ปัจจุบันมีสมาชิก 839 ราย มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ 11,916 ไร่ สามารถผลิตข้าวอินทรีย์ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ NOP EU JAS Fairtrade ส่งออกต่างประเทศผ่านบริษัทคู่ค้า ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และส่งขายภายในประเทศ มีการผลิตข้าวอินทรีย์ตามมาตรฐานสากล ที่มีคุณภาพ ตรงตามความต้องการของตลาด ส่งผลให้สมาชิกได้รับผลตอบแทนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อีกทั้งกลุ่มยังได้รับการสนับสนุน รางวัลจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นแหล่งให้ความรู้และแปลงเกษตรกรรมเป็นที่ศึกษาดูงานแก่เกษตรกรที่สนใจ แต่ยังพบปัญหาในการดำเนินงาน เนื่องจากเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีสมาชิกจำนวนมากโดยกระจายอยู่ในเขตอำเภอทั้ง 5 อำเภอ ทำให้การบริหารจัดการได้ค่อนข้างยาก การส่งเสริมหรือสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกไม่ทั่วถึง ทำให้สมาชิกของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งสมาชิกใหม่ที่เพิ่งเข้ามายังขาดประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจในกฎระเบียบข้อบังคับ ขั้นตอนในการผลิตข้าวอินทรีย์ และขาดปัจจัยด้านการผลิต อาทิ พุ น เครื่องจักร ส่งผลต่อคุณภาพผลผลิตข้าวอินทรีย์ของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนไม่ตรงตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ (เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ, 2565)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญ เพราะจะทำให้ผลผลิตและคุณภาพของข้าวอินทรีย์ลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจและความต้องการของลูกค้า ผู้วิจัยจึงศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ นำแนวทางไปปรับใช้กับวิสาหกิจชุมชนและธุรกิจชุมชนทั่วไปให้เกิดประโยชน์ เป็นต้นแบบของการดำเนินการให้กับพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการแก้ไข พัฒนาเพื่อสร้างแนวโน้มในการก่อตั้งวิสาหกิจตามชุมชนต่าง ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ ที่จดทะเบียนเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอปทุมราชวงศา อำเภอพนา อำเภอลืออำนาจ และอำเภอเสนางคนิคม จำนวน 839 คน กำหนดขนาดตัวอย่างตามสูตรของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) และได้จากการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก จำนวน 264 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ ประสบการณ์ปลูกข้าวอินทรีย์ พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก ตำแหน่งในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกข้าวอินทรีย์ ปัจจัยการบริหารงาน ได้แก่ ด้านผู้นำ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านกฎระเบียบข้อบังคับและปัจจัยการปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการจัดการความรู้ ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก
2. ตัวแปรตาม เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ต้องการศึกษา โดยให้สอดคล้องกับประเด็นเนื้อหาและขอบเขตการวิจัย ค้นคว้า สังเกต สอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม โดยใช้มาตรวัดเจตคติแบบลิเคิร์ต เพื่อวัดระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอำนาจเจริญ โดยมีข้อคำถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ปลูกข้าวอินทรีย์ พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก ตำแหน่งในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกข้าวอินทรีย์

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารงาน ประกอบด้วย ด้านผู้นำ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต และด้านกฎระเบียบข้อบังคับ โดยข้อคำถามพัฒนามาจากทักษญา สง่าโยธิน (2560); ฐาณกร อนุสรณ์พาณิชย์กุล (2561) และวริธ ไกยสิทธิ์ (2562)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการจัดการความรู้ และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก โดยข้อคำถามพัฒนามาจากนุชสร่า คำมัน (2559); วริธ ไกยสิทธิ์ (2562) และรัชดา ภักดิ์ยิ่ง (2563)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ

2. การทดสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยทำการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยทำการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ผลวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงของเนื้อหาซึ่งค่าความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ .60 โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) .96 ถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้ (ทองใบ สุดซารี, 2549) จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามคำแนะนำไปทดสอบเครื่องมือ (Try Out) กับตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกัน จำนวน 30 ตัวอย่าง คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตข้าวกล้องปลอดสารบ้านสร้างมิ่ง ตำบลหนองเมือง อำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตข้าวที่มีคุณภาพ ผ่านการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ เพื่อหาความเชื่อมั่น ตามวิธีของ Cronbach โดยค่าที่เหมาะสมต้องไม่ต่ำกว่า .70 (Hair et al, 2006) สรุปได้ว่าแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมีค่าความเชื่อมั่น 0.99 ถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

วิธีรวบรวมข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. ผู้วิจัยดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามด้วยตนเองพร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดในการตอบแบบสอบถามให้กับตัวแทนเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนระดับอำเภอ ซึ่งคัดเลือกจากคณะกรรมการบริหารเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนทั้ง 5 อำเภอ ๆ ละ 1 คน ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอปทุมราชวงศา อำเภอพนา อำเภอสิรินธร และอำเภอเสนาณรงค์นิคม เป็นผู้ช่วยในการประสานงาน ถ่ายทอดรายละเอียดในการตอบแบบสอบถามและดำเนินการเก็บแบบสอบถามจากตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ไว้เพื่อทำการหาค่าเฉลี่ย การใช้สถิติเชิงอนุมานโดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) ด้วยวิธี Stepwise เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร (t-test) และความแปรปรวนทางเดียว (F-test) วิธีการแบบ LSD

การวิเคราะห์ข้อมูล

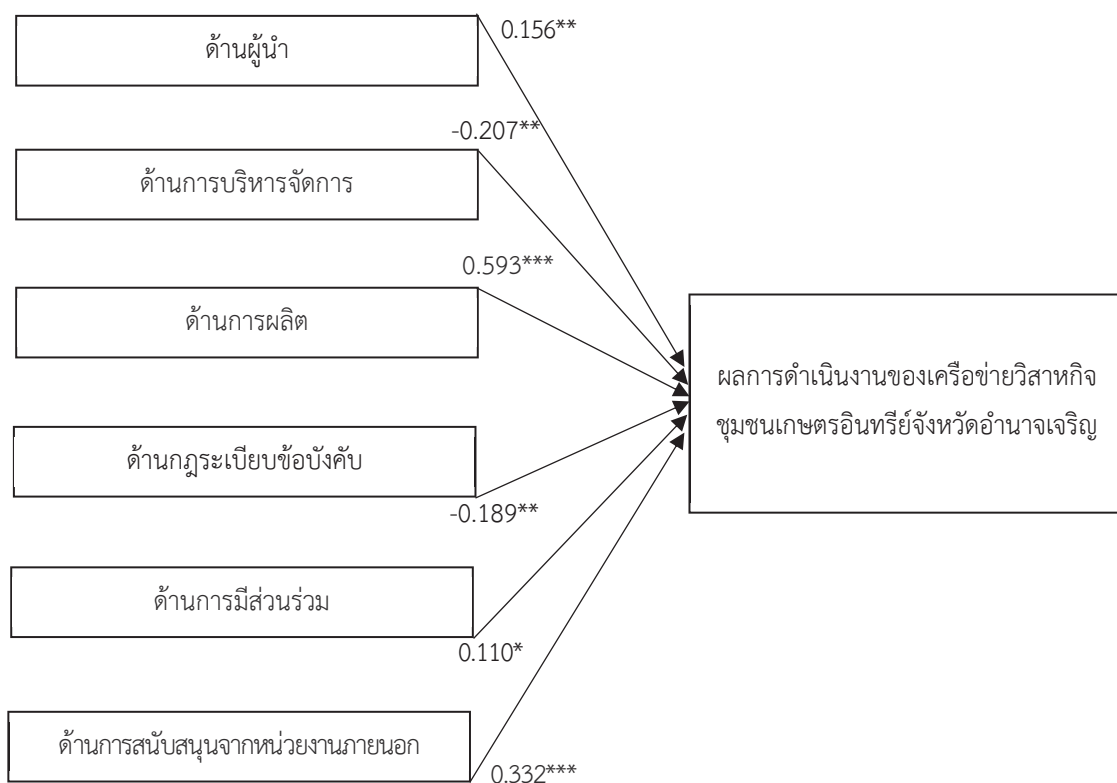
1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้การวิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) โดยตัวอย่างที่ศึกษาทั้งหมดจำนวน 264 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 139 คน (ร้อยละ 52.70) มีอายุมากกว่า 55 ปี จำนวน 131 คน (ร้อยละ 49.60) มีการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา จำนวน 122 คน (ร้อยละ 46.20) มีประสบการณ์ปลูกข้าวอินทรีย์ ระหว่าง 6-10 ปี จำนวน 159 คน (ร้อยละ 60.20) มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ มากกว่า 15 ไร่ จำนวน 117 คน (ร้อยละ 44.30) มีระยะเวลาที่เป็นสมาชิก ระหว่าง 4-6 ปี จำนวน 190 คน (ร้อยละ 72.00) ตำแหน่งในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิก จำนวน 251 คน (ร้อยละ 95.10) และสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกข้าวอินทรีย์ ระหว่าง 1-2 คน จำนวน 155 คน (ร้อยละ 58.70)
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอำนาจเจริญ โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ ด้วยวิธี Stepwise ซึ่งตัวแปรอิสระจะต้องไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยมีค่า VIF น้อยกว่า 10 และค่า Tolerance มากกว่า 0.10 (Hair et al, 2010)

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ โดยวิธี Stepwise (n=264)

ตัวแปรพยากรณ์	B	Std. Error	Beta	t	P
ด้านผู้นำ	0.136	0.050	0.156	2.719**	0.007
ด้านการบริหารจัดการ	-0.192	0.066	-0.207	-2.896**	0.004
ด้านการผลิต	0.590	0.083	<u>0.593</u>	7.079***	0.000
ด้านกฎระเบียบข้อบังคับ	-0.193	0.072	-0.189	-2.682**	0.008
ด้านการมีส่วนร่วม	0.084	0.042	0.110	2.020*	0.044
ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก	0.286	0.065	<u>0.332</u>	4.394***	0.000
Constant= 1.529 n= 264 F= 60.217 Sig.= 0.000 R= 0.764 R ² _{adj} = 0.575					

จากตารางที่ 1 พบว่า การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise เพื่อการพยากรณ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ ด้วยตัวแปรพยากรณ์ 7 ตัว คือ ด้านผู้นำ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านกฎระเบียบข้อบังคับ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการจัดการความรู้ และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ร่วมกันพยากรณ์ผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ ร้อยละ 57.50 ($R^2_{adj} = 0.575$) พบว่า ด้านการผลิตและด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001 ด้านผู้นำ ด้านการบริหารจัดการและด้านกฎระเบียบข้อบังคับ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และด้านการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอำนาจเจริญ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 0.764 ($R=0.764$) เมื่อนำ

ตัวแปร 6 ตัว ที่สามารถพยากรณ์ผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ มาแสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สมการวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ

จากผลการวิเคราะห์สามารถนำมาเขียนสมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$Z = 0.156 (\text{ด้านผู้นำ}) - 0.207 (\text{ด้านการบริหารจัดการ}) + 0.593 (\text{ด้านการผลิต}) - 0.189 (\text{ด้านกฎระเบียบข้อบังคับ}) + 0.110 (\text{ด้านการมีส่วนร่วม}) + 0.332 (\text{ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก})$$

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน ดังนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน	ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม									
	ประสบการณ์ปลูกข้าวอินทรีย์		พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์		ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก		ตำแหน่งในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน		สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกข้าวอินทรีย์	
	F	P	F	P	F	P	t	P	F	P
ด้านผู้นำ	6.570**	0.002	2.851*	0.038	11.034***	0.000	4.002***	0.000	10.758***	0.000
ด้านการบริหารจัดการ	2.467	0.087	2.013	0.113	4.965**	0.002	4.164***	0.000	2.421	0.091
ด้านการผลิต	2.588	0.077	2.558	0.056	5.625***	0.001	4.462***	0.000	2.751	0.066
ด้านกฎระเบียบข้อบังคับ	0.777	0.461	1.185	0.316	5.109**	0.002	4.801***	0.000	1.887	0.154
ด้านการมีส่วนร่วม	0.762	0.468	4.316**	0.005	3.722*	0.012	5.866***	0.000	2.456	0.088
ด้านกาสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก	2.204	0.112	2.343	0.074	8.577***	0.000	4.140***	0.000	1.101	0.334

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ จำแนกตามประสบการณ์ปลูกข้าวอินทรีย์พบว่า ประสบการณ์ปลูกข้าวอินทรีย์ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันคือ ด้านผู้นำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำแนกตามพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ พบว่า จำนวนพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันคือ ด้านการมีส่วนร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านผู้นำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นสมาชิก พบว่า ระยะเวลาที่เป็นสมาชิกที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันคือ ด้านผู้นำ ด้านการผลิตและด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านการบริหารจัดการและด้านกฎระเบียบข้อบังคับ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการมีส่วนร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามตำแหน่งในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน พบว่า ตำแหน่งในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นด้านผู้นำ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านกฎระเบียบข้อบังคับ ด้านการมีส่วนร่วมและด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และจำแนกตามสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกข้าวอินทรีย์พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกข้าวอินทรีย์ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันคือ ด้านผู้นำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ด้านการผลิต ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ด้านการบริหารจัดการ ด้านกฎระเบียบ ข้อบังคับ ด้านผู้นำ และด้านการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโดยเรียงจากมากไปหาน้อยตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ประสบการณ์ปลูกข้าวอินทรีย์ พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ ระยะเวลาที่เป็นสมาชิก ตำแหน่งในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกข้าวอินทรีย์ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นด้านผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญแตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ มีประเด็นที่น่าสนใจควรค่าแก่การอภิปรายผลในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ เรียงลำดับปัจจัยที่มีอิทธิพลจากมากไปน้อย

1.1 ด้านการผลิต พบว่า มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีการวางแผนขั้นตอนการผลิตข้าวอินทรีย์ การบริหารความเสี่ยงในการใช้ปัจจัยการผลิตให้เพียงพอ พัฒนาและปรับปรุงวิธีการในการผลิต นำเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงาน ควบคุมกระบวนการผลิตตั้งแต่การผลิต แปรรูป และการขนส่ง มีการตรวจสอบคุณภาพก่อนนำออกจำหน่าย ให้เป็นไปตามมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.9000 เล่ม 4-2553 เกษตรอินทรีย์ เล่ม 4: ข้าวอินทรีย์ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2553) โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฐิตินันท์ หรือยัม พลอยไพลิน จิตต์สดีโส และธนินท์ ตรีสวัสดิชัย (2560) พบว่า ปัจจัยที่จะทำให้วิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จจากมากที่สุดจนไปถึงน้อยที่สุดได้แก่ ปัจจัยด้านมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการผลิต ปัจจัยด้านผู้นำ ด้านการตลาด ด้านการจัดการ สามารถสร้างผลผลิตได้อย่างต่อเนื่องและสร้างรายได้ให้แก่สมาชิก

1.2 ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก พบว่า มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจาก พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร การพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการและการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และพัฒนากระบวนการผลิตชุมชนให้มีความเข้มแข็ง จึงส่งผลให้หน่วยงานภายนอกจากภาครัฐหรือเอกชนเข้ามาให้คำแนะนำ เพิ่มทักษะในการดำเนินงาน จัดการประชุม ฝึกอบรม ช่วยประสานงานในการจัดสรรงบประมาณ โครงการต่าง ๆ สนับสนุนแหล่งเงินทุน ปัจจัยการผลิต เครื่องจักร วัสดุ อุปกรณ์ จัดหาตลาดจำหน่ายข้าวอินทรีย์ ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จในการผลิตข้าวอินทรีย์ได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทักษญา สง่าโยธิน (2560) พบว่า การสนับสนุนจากภาครัฐ ประเด็นที่ส่งผลต่อความสำเร็จ คือ แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน หน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศต้องให้การสนับสนุน ได้แก่ การส่งเสริมด้านการตลาด

อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ให้โอกาสทุกกลุ่มอย่างยุติธรรม สนับสนุนงบประมาณ สนับสนุนด้านวิชาการ สร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนการไปศึกษาดูงาน

1.3 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีการกำหนดเป้าหมาย ทิศทางการดำเนินงาน จัดโครงสร้าง กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการและสมาชิกอย่างชัดเจน มีการวางแผนประชุมของคณะกรรมการและสมาชิกมีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเป็นปัจจุบันพร้อมตรวจสอบได้ สร้างเครือข่ายกับผู้ผลิตและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขยายการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการบริหารจัดการจะเกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้และทรัพยากรโดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเกิดประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของวิสาหกิจชุมชนที่กำหนดไว้(ปิยะดา พิศาลบุตร, 2561) แต่การดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนยังพบปัญหาในการบริหารจัดการเป็นไปค่อนข้างยาก เนื่องจากสมาชิกของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ ทั้ง 5 อำเภอ ซึ่งอยู่คนละพื้นที่ ทำให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารอาจไม่ทั่วถึง สมาชิกบางรายไม่สามารถตัดสินใจด้วยตนเองยังต้องพึ่งพาอาศัยผู้นำหรือสมาชิกใกล้เคียงให้คำแนะนำ โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุชสราร คำมัน (2559) พบว่า ความสัมพันธ์ภาพรวมระหว่างปัจจัยด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากการบริหารจัดการในแต่ละด้านของวิสาหกิจชุมชน ตั้งแต่การวางแผนต่าง ๆ รวมไปถึงการเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถประสบความสำเร็จได้

1.4 ด้านกฎระเบียบข้อบังคับ พบว่า มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ เป้าหมายในการปฏิบัติสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐและเงื่อนไขการรับสมาชิกที่ชัดเจน มีการประชุมสมาชิกประจำปีเพื่อหารือ แนวทางปฏิบัติ สรุปผลการดำเนินงาน และมีการติดตามการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับที่ได้กำหนดไว้ ถือเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญของการดำเนินงานในการวิเคราะห์งานที่เป็นข้อมูลพื้นฐานให้นำไปปฏิบัติหรือพัฒนา กฎและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน แต่ยังพบสมาชิกใหม่บางรายยังไม่ทราบกฎระเบียบ ข้อบังคับ แนวทางการปฏิบัติต่าง ๆ ของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ อาจเป็นเพราะปัจจุบันเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีการเปิดรับสมาชิกเข้ามาใหม่ ซึ่งอยู่ในช่วงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการปลูกข้าวแบบเดิมมาเป็นข้าวอินทรีย์ โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.34$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิทย์ ไกยสิทธิ์ (2562) พบว่า การกำหนดระเบียบข้อตกลงและข้อบังคับ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ได้แก่ กฎระเบียบของสมาชิก กฎระเบียบของฝ่ายผลิต กฎระเบียบด้านกิจการเพื่อสังคม กฎระเบียบด้านความมั่นคงของกลุ่ม และด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ซึ่งทุกคนในกลุ่มยึดถือปฏิบัติ

1.5 ด้านผู้นำ พบว่า มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากผู้นำเป็นผู้ที่ริเริ่มในการดำเนินงาน มีความสามารถในการจูงใจให้สมาชิกเกิดการยอมรับเป้าหมายของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน สามารถปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิก มีความตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีความสามารถในการวางแผนการทำงานอย่างรอบคอบ มีการบริหารงานที่ซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ให้แนวทางการปฏิบัติงานให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ และมีความสามารถในการติดต่อประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง บทบาทในฐานะผู้นำซึ่งเป็นผู้ประสานงานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ผู้นำจะเป็นผู้คุมนโยบายและกำหนดวัตถุประสงค์ รับผิดชอบคอยดูแลนโยบายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มให้มีการปฏิบัติโดยครบถ้วน (ภัทรรพี วาริต, 2565) โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดา ภัคติยง (2563) พบว่า ผู้นำต้องมีความรู้และประสบการณ์

ผู้นำมีวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่ม มีความรับผิดชอบ มีการจัดสรรตำแหน่งงานที่เหมาะสมกับประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของสมาชิก รวมทั้งสามารถสื่อสารและประสานงานผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดได้เป็นอย่างดี ตลอดจนสามารถแก้ปัญหาและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

1.6 ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากสมาชิกของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้นำและกรรมการ การกำหนดเป้าหมาย นโยบาย ทิศทาง การดำเนินงาน ชี้ประเด็นปัญหาต่อการดำเนินงานในขั้นตอนกิจกรรมต่าง ๆ และให้ความร่วมมือในการเข้าประชุมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลของสมาชิกร่วมกัน เพื่อให้สามารถดำเนินงานไปได้อย่างต่อเนื่อง (จริกรณ์ มีศรี, 2563) โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณมน ธนินธยางกูร (2560) พบว่า ผลการดำเนินงานโดยสมาชิกได้มีการดำเนินงานตามที่วางแผนไว้และสมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานในทุกขั้นตอน สมาชิกมีส่วนร่วมตัดสินใจในการคัดเลือก แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่ม มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานกลุ่มและร่วมตรวจสอบการทำงานของของกลุ่ม เข้าร่วมการประชุมของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ

2. การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน ดังนี้

2.1 จำแนกตามประสบการณ์ปลูกข้าวอินทรีย์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ปลูกข้าวอินทรีย์แตกต่างกัน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ ด้านผู้นำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้ ความชำนาญและเชี่ยวชาญในการผลิตข้าวอินทรีย์ มีความเชื่อใจ ยอมรับต่อการดำเนินงานของผู้นำ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและประสบความสำเร็จมาตลอดเวลาจนถึงปัจจุบัน โดยข้อมูลดังกล่าวมาจากผลการวิจัยและการสัมภาษณ์จากสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จากการทบทวนวรรณกรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิจิตรา บุรุษภักดี (2561) พบว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์ทำการเกษตรมายาวนาน อาจจะมีการสะสมความรู้และความเข้าใจมากกว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์น้อย จึงส่งผลให้มีการปฏิบัติที่ดีกว่า ของเกษตรกรที่มีประสบการณ์น้อยกว่า จึงมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 จำแนกตามพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์แตกต่างกัน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ ด้านการมีส่วนร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านผู้นำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกข้าวอินทรีย์ส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของการแบ่งมรดกจากบรรพบุรุษหรือจากรุ่นสู่รุ่น หากมีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ที่มาก จะสามารถเพิ่มผลผลิตข้าวอินทรีย์ได้มากขึ้น โดยจะเป็นพื้นที่ที่ต้องดูแลและปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ ผู้นำและสมาชิกมีส่วนร่วมในการตรวจแปลงข้าวอินทรีย์ร่วมกัน เพื่อให้ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน สามารถผลิตข้าวอินทรีย์ได้อย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลดังกล่าวมาจากผลการวิจัยและการสัมภาษณ์จากสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จากการทบทวนวรรณกรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุรุท อินทวงศ์ (2560) พบว่า ขนาดพื้นที่การผลิตข้าวอินทรีย์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการปฏิบัติของเกษตรกรตามมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ส่งออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ที่มีขนาดพื้นที่การผลิตข้าวอินทรีย์มาก มีโอกาสที่จะปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ส่งออกมากขึ้น

2.3 จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นสมาชิก พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาที่เป็นสมาชิกแตกต่างกัน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ ด้านผู้นำ ด้านการผลิตและด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านการบริหารจัดการและด้านกฎระเบียบข้อบังคับ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการมีส่วนร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าสมาชิก

ที่เข้าร่วมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่จะค่อย ๆ ปรับตัว เรียนรู้ ตั้งแต่เริ่มเป็นสมาชิกจนมีประสบการณ์ ในกระบวนการผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ และการดำเนินงาน สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว มากขึ้น โดยข้อมูลดังกล่าวมาจากผลการวิจัยและการสัมภาษณ์จากสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จากการทบทวนวรรณกรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภิกขารัตน์ เพ็งหมื่นราช (2558) พบว่า ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สามารถบ่งชี้ว่าสมาชิกส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกกลุ่มตั้งแต่เริ่มบุกเบิกจัดตั้งกลุ่มแรก ๆ จึงมีอายุการทำงาน และประสบการณ์มาก จึงทำให้มีบทบาทของการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น จึงมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 จำแนกตามตำแหน่งในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกัน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ ด้านผู้นำ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านกฎระเบียบข้อบังคับ ด้านการมีส่วนร่วมและด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการและสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน มีบทบาทหน้าที่เป็นตัวแทนของสมาชิกทุกราย มีอำนาจตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน โดยแต่ละกิจกรรมอาจแตกต่างกันไปตามความรู้ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ความพร้อมของละบุคคล โดยข้อมูลดังกล่าวมาจากผลการวิจัยและการสัมภาษณ์จากสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จากการทบทวนวรรณกรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนชัย ศิริวรรณ (2564) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามกรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านสิ่งแวดล้อม คือ บทบาทของสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือสมาชิกจะมีบทบาทใดก็ตามในกรณีที่ได้ทำตามหน้าที่และบทบาทของตนเองเต็มที่และเสร็จสิ้นแล้ว แต่ด้วยความแนบแน่นที่มีต่อกันของกลุ่มสมาชิก ทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งถือเป็นจุดแข็งของวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

2.5 จำแนกตามสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกข้าวอินทรีย์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกข้าวอินทรีย์แตกต่างกันให้ความสำคัญเกี่ยวกับ ด้านผู้นำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงให้เห็นว่าแรงงานในการปลูกข้าวอินทรีย์ส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครัวเรือน เนื่องจากการปลูกข้าวอินทรีย์ในอดีตจนถึงปัจจุบันไม่นิยมจ้างแรงงานแต่เป็นการลงแขกมากกว่าการจ้างแรงงานภายนอก อีกทั้งยังพบอีกว่าบุตรหลานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอยู่ในช่วงกำลังศึกษาเล่าเรียนหรือทำงานนอกภาคการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนค่อนข้างน้อย โดยข้อมูลดังกล่าวมาจากผลการวิจัยและการสัมภาษณ์จากสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จากการทบทวนวรรณกรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา เชี่ยวชาญ (2555) พบว่า แรงงานในการเพาะปลูกข้าวแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชนแตกต่างกัน อาจเป็นเพราะเกษตรกรที่มีแรงงานในการเพาะปลูกข้าวมาก ไม่ว่าจะเป็นแรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้างจะสามารถแบ่งหน้าที่การดูแลแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้อย่างทั่วถึง ซึ่งมีหลายขั้นตอน อาศัยระยะเวลาและแรงงานในการช่วยเหลือพอสมควร จึงจะได้ผลผลิตข้าวตรงตามความต้องการและยังส่งผลให้เกษตรกรมีความสามารถในการเข้าร่วมการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชนได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญยังพบปัญหาในการดำเนินงาน ด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากสมาชิกของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ทั้ง 5 อำเภอ ซึ่งอยู่คนละพื้นที่ ทำให้การบริหารจัดการเป็นไปได้ค่อนข้างยาก การรับรู้ข้อมูลข่าวสารอาจไม่ทั่วถึง สมาชิกบางรายไม่สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง ยังต้องพึ่งพาอาศัยผู้นำ

ดังนั้นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนควรมีระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในการสร้างระบบบริหารจัดการ ทั้งด้านการรวบรวมข้อมูลการผลิต เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การถ่ายทอดความรู้ด้านต่าง ๆ การวางแผนการตลาด การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวอินทรีย์ ให้แก่สมาชิกทุกคน

2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญควรมีการปรับปรุงหรือกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ ให้สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมความเข้มแข็งด้านการผลิต การแปรรูปและการตลาด มีการจัดโครงสร้างคณะกรรมการตามความสามารถและความถนัด อีกทั้งประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคอื่น เพื่อให้เกิดการยอมรับเครือข่ายในระดับจังหวัด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน เพื่อหาแนวทางการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มอื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลความสำเร็จจากการดำเนินงาน เพื่อที่จะได้มีการส่งเสริม สนับสนุนให้ตรงตามความต้องการและสามารถทำให้กลุ่มวิสาหกิจประสบความสำเร็จ

3. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เช่น การจัดการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านเป็นอย่างสูงที่ทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงด้วยดี และสมบูรณ์ที่สุดทางคุณค่าวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, สำนักงาน. เครือข่ายกลุ่มเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ. อำนาจเจริญ: สำนักงานเกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, 2563.

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร: เกษตรอินทรีย์ เล่ม 4: ข้าวอินทรีย์ ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551. 4 ตุลาคม 2553.

เกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนาจเจริญ, สำนักงาน. แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดอำนาจเจริญ (พ.ศ. 2561–2565) ฉบับทบทวน. อำนาจเจริญ: สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนาจเจริญ, 2563.

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ, ข้อมูลกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ. อำนาจเจริญ: คณะกรรมการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ, 2565.

จริภรณ์ มีศรี. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาลี-วรรณ ชุมชนพัฒนา ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. สมุทรปราการ: สำนักงานประมงจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2563.

ชลธิชา เชี่ยวชาญ. ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2555.

ฐาทร อนุสรณ์พาณิชย์กุล. รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 2561.

- ฐิตินันท์ หรั่งยิ้ม, พลอยไพลิน จิตต์สดใส และธนินท์ ตีรสวัสดิ์ชัย. "ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวฮางอก บ้านโคกสว่าง จังหวัดสกลนคร," **วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. 4, 6 (มกราคม-มิถุนายน 2560): 52-58.
- ณมน ธนินธยากร. "การศึกษาผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา: ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านหนองลุมพุก ตำบลลือ อำเภอบุพผราวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ," **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด**. 11, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560): 66-72.
- ทองใบ สุดชาติ. **การวิจัยธุรกิจ: การปฏิบัติการวิจัยนอกเหนือจากตำรา**. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2549.
- ทักษญา สง่าโยธิน. "ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน," **วารสารวิทยาลัย วนิชศาสตร์บูรพาปริทัศน์**. 12, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560): 11-25.
- ทัศน์ชัย ศิริวรรณ. **การพัฒนาดัชนีชี้วัดความสำเร็จอย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีววิถี ตำบลน้ำเกียน อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2564.
- นุชสรุ คำมัน. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสานัก จังหวัดอุทัยธานี**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2559.
- ปิยะดา พิศาลบุตร. "กลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี," **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม**. 8, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561): 105-120.
- ภัทร์ระพี วาริต. **อิทธิพลของภาวะผู้นำบารมีจากมุมมองของข้าราชการฝ่ายปกครอง ในจังหวัดปัตตานี**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2565.
- ภิชารัตน์ เพ็งหมื่นราช. **บทบาทของสมาชิกต่อการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีววิถี ตำบลน้ำเกียน อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2558.
- รัชดา ภัคดียิ่ง. "การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น," **Journal of Buddhist Education and Research: JBER**. 6, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2563): 176-189.
- วรวิธ ไกลสิทธิ์. **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลน้ำเกียน อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน**. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2562.
- วิจิตรา บุรุษภักดี. **ความรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสหวาน ตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสมในพื้นที่โครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่**. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2561.
- เศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงาน. **แผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ (พ.ศ. 2560-2565)**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2563.
- อนรุท อินทวงศ์. **ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติของเกษตรกรตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ส่งออกในภาคเหนือของประเทศไทย**. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2560.
- Hair, J.F. et al. **Multivariate Data Analysis**. 6th ed. New Jersey: Pearson Prentice Hall, 2006.
- . **Multivariate Data Analysis**. 7th ed. Prentice Hall, 2010.
- Krejcie, R.V. and D.W. Morgan. "Determining Sample Size for Research Activities," **Educational and Psychological Measurement**. 30, 3 (September 1970): 607-610.